

SÜMEYSAT DEFİNESİ SİKKELERİ *

TAHSİN SAATÇI

Definemiz 1983 yılı yaz dönemi kazılarında E/15. plan karenin IV. katında meydana çıktı, define Altın, Gümüş bilezik ve küpelerle birlikte bezden bir torba içinde bulundu. Definenin önemli grubunu teşkil eden 340¹ adet gümüş sikke sırasıyla Emevi, Abbasi, Samani, Hamdani ve Büveyhi devletlerine aittir. Emevilere ait olan sikke sayısı (6) adet olup ancak bir adet sikkenin hangi halifeye ait olduğu tespit edilemedi.

Sikkelerin 108 adedi envanterlik, 40 adedi ise etüdüktür, geri kalanı ise kırık, eğik ve hurda halindedir. Envanterlik sikkeler genellikle iyi; ancak daha iyi etüd edilmeleri için tümünün iyi bir konservasyondan geçmesi gereklidir.

Definde Emevilere ait olan sikkelerde şu halifelerin ismi geçmektedir:—

- 1 - El-Velid bin Abdülmelik. 86-96. H (705-714. M).
- 2 - Süleyman bin Abdülmelik, 96-99. H (714-717. M).
- 3 - Hişam bin Abdülmelik. 105-125. H (723-742. M).

Abbasi sikkeleri ise toplam (84) adettir. Bu sikkelerin büyük bir kısmı sağlam ve okunur durumdadır. Bu devre ait definde sırasıyla şu halifelerin sikkeleri bulunmaktadır:—

- 1 - Ebu Ca'fer Abdullah el-Me'mun. 198-218. H (813-833. M).
- 2 - Ebul Abbas Ahmed el-Musta'in billah. 248-251. H (862-865. M).
- 3 - Ebul Abbas Ahmed el-Mu'tazid billah. 279-289. H (892-902. M).
- 4 - Ebu Muhammed Ali el-Muktefi billah. 289-295. H (902-907. M).
- 5 - El-Muktedir billah ebul Fazl Ca'fer bin Ahmed. 295-320. H (907-932. M).
- 6 - Ebu Mansur Muhammed el-Kahir billah. 320-322. H (932-934. M).

* Bana Samsat kazısında bulunan İslami sikkelerini yayınlama fırsatı veren sayın hocam Prof. Dr. Nimet ÖZGÜÇ'e şükranlarımı sunarım.

¹ Levha 1; sikkeler toplu halde.

7 - Ebul Abbas el-Razi billah. 322-329. H (934-940. M).

8 - Ebu Kasım Abdullah el-Mustekfi billah. 333-334. H (944-945. M).

Samani sikkesi ise halife Ahmed bin İsmail'e 295-301. H (907-913. M) ait olup Samsat kazılarında bulunan sikkeler arasında tek örnektir.

Hamdanilere ait definemizde birkaç sikke bulunmakta, ancak iyi durumda olan örneği ele aldık, sikke Nasır el-devle ebu Muhammed ve Seyf el-devle ebul Hasan'a aittir. 317-394. H (920-1003. M).

Son grup sikke ise Büveyhilere aittir. 320-447. H (932-1055. M). Bu devlete ait olan sikkelerde iki halifenin ismine rastlanmaktadır; bunlar Muiz el-devle ebul Hüseyin Ahmed, Rükün el-devle ebu Ali Hasan ile İmad el-devle ebul Hasan Ali, Rükün el-devle ebu Ali Hasan'dır.

Definemizin sikkeleri arasında şu darphanelerin isimleri geçmektedir:— Vasıt, Suk el-Ahvaz, Medinetül Selam (Bağdat), Basra, Surra men Ra'a (Samarra), Şiraz, El-Rafika, Erminiye, Tarsus, Nusaybin, Semerkand, Küfe. Toplam 12 darphanenin adının geçmesi definemizin önemini kendiliğinden vermektedir. Define aynı zamanda zengin bir koleksiyondur. Define en eski darp tarihi Emevi halifelerinden El-Velid bin Abdülmelik zamanına ait olan sikkedir; bu sikke 90. H (709. M). En geç sikke tarihi ise Abbasi devleti III. devrine ait olup ve halife Ebu Nasır Muhammed el-Zahir bi-emrullah zamanına yani 622-623. H (1225-1226. M) rastlamaktadır; bu da gösteriyor ki define miladi 1226 tarihinden sonra gömülmüştür.

1984 dönemi kazılarında ise J-K/16 III. kat kuyusunda ele geçen iskeletlerle birlikte elimize 3 adet Altın Abbasi sikkesi bulundu. Bu sikkelerden bir tanesi Ebul Ca'fer Harun el-Reşid'e 170-193. H (786-809. M), diğer ikisi ise Ebul Fazl Ca'fer el-Mutevekkil ala'llaha 232-247. H (847-861. M) ait idi. Böylece 1983-1984 kazılarında elimize toplam on Abbasi halifesinin sikkesi geçmiştir.

SİKKELERİN KATALOĞU

Emevi Devleti

1. El-Velid bin Abdülmelik 86-96. H (705-714. M)

1. Gümüş, Suk el-Ahvaz, Sene 90.

Ön yüz, ortada: لااله الا

الله وحده

لاشريكه

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بسوق الاهواز في سنة تسعين

Arka yüz, merkezde daire içinde: الله احد الله

الصمد لم يلد و

لم يولد ولم يكن

له كفوا احد

Etrafında, ikinci daire içinde: محمد رسول الله ارسله بالهدى ودين الحق

ليظهره على الدين كله ولو كره المشركون.

Ön yüz, etrafında noktalı üç daire ile dördüncü dış daire arasında: o o o o o.

Arka yüz: İç, orta ve dış olmak üzere noktalı üç dairenin orta ve dıştaki daire arasında: o o o o o.

2.6 gr, 26 mm.

2. Süleyman bin Abdülmelik 96-99. H (714-717. M)

2. Gümüş, Vasıt, Sene 94.

Ön yüz, ortada:

No. 1 gibidir.

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بواسط سنة اربع وتسعين

Arka yüz, merkezde daire içinde:

No. 1 gibidir.

Etrafında iç ve dış daire içinde: محمد رسول الله ارسله بالهدى الخ.

2.7 gr. 37 mm.

3. Hişam bin Abdülmelik
105-125. H (723-742. M)

3. Gümüş, Vasıt, Sene 114.

Ön yüz, ortada:

No. 1 gibidir.

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بواسط سنة اربع عشر ومئة.

Arka yüz, ortada daire içinde:

No. 1 gibidir.

Etrafında, iç ve dış daireler içinde: محمد رسول الله ارسله بالهدى.... الخ.

Ön yüz: İç içe üç daire ile dış daire arasında:

2.7 gr. 28 mm.

4. Gümüş, Vasıt Sene 124.

Ön yüz, ortada:

No. 1 gibidir.

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بواسط سنة اربع وعشرين ومئة.

Arka yüz, ortada daire içinde:

No. 1 gibidir.

Etrafında, iç ve dış daireler içinde: محمد رسول الله ارسله بالهدى.... الخ.

Ön yüz: Etrafında iç ve orta daire içinde: o o o o o.

Arka yüz, etrafında orta ve dış daire içinde: o o o o o.

2.8 gr. 25 mm.

Abbasi Devleti

132-656. H (750-1258. M)

1. Ebu Ca'fer Abdullah el-Me'mun
198-218. H (813-833. M)

1. Gümüş, Medinetül Selam, Sene 215.

Ön yüz, ortada daire içinde: لا اله الا

الله وحده

لا شريك له

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة السلام سنة خمس عشرة ومائتين.

Etrafında daire dışında: لله الامر من قبل ومن بعد ويومئذ يفرح المؤمنون بنصر الله.

Arka yüz, ortada daire içinde:

الخليفة

محمد

رسول

الله

المؤمنون

Etrafında daire dışında: محمد رسول الله ارسله بالهدى... الخ.
3 gr. 25 mm.

2. Ebul Abbas Ahmed el-Mustain billah.
248-251. H (862-865. M)

2. Gümüş, Medinetül Selam, Sene 248.

Ön yüz, ortada daire içinde:

No. 1 gibidir.

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة السلام سنة ثمن اربعين ومائتين.

Etrafında daire dışında: لله الامر من قبل ومن بعد ويومئذ يفرح المؤمنون
بنصر الله.

Arka yüz, ortada çift daire içinde:

الله

محمد

رسول

الله

المستعين بالله

Etrafında, iç ve dış daire içinde: محمد رسول الله ارسله بالهدى... الخ.
3 gr. 25 mm.

3. Ebul Abbas Ahmed el-Mu'tazid billah.
279-289. H (892-902. M)

3. Gümüş, Medinetül Selam, Sene 282.

Ön yüz, ortada daire içinde:

No. 1 gibidir.

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة السلام سنة ثنتين وثمانين ومائتين.

İç ve dış dairenin içinde: لله الامر من قبل..... الخ.

Arka yüz, ortada daire içinde:

الله

محمد

رسول

الله

المعتضد بالله

Etrafında, iç ve dış daireler içinde: محمد رسول الله ارسله بالهدى.... الخ.
3 gr. 23 mm.

4. Ebu Muhammed Ali el-Muktefi billah.
289-295. H (902-907. M)

4. Gümüş, El-Rafika, Sene 295.

Ön yüz, ortada daire içinde:

No. 1 gibidir.

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بالرافقة سنة خمس وتسعين ومائتين.

Etrafında dışta:

لله الامر من قبل ومن بعد..... الخ.

Arka yüz, ortada daire içinde:

الله

محمد

رسول

الله

المكتفي بالله

Etrafında, iç ve dış daireler içinde: محمد رسول الله ارسله بالهدى... الخ.

3 gr. 25 mm.

5. Gümüş, Medinetül Selam, Sene 295.

Ön yüz, ortada daire içinde:

No. 1 gibidir.

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة السلام سنة خمس وتسعين ومائتين.

Arka yüz, ortada daire içinde:

No. 4 gibidir.

Etrafında, iç içe çift daire içinde:

No. 4 gibidir.

2.7 gr. 24 mm.

6. Gümüş, Medinetül Selam, Sene 295.

Ön yüz, ortada daire içinde:

No. 1 gibidir.

Etrafında: بسم الله ضرب هذا بمدينة السلام سنة خمس وتسعين ومائتين.

Etrafında dışta:

لله الامر من قبل ومن بعد الخ.

Arka yüz, ortada daire içinde:

الله

محمد

رسول

الله

المكتفي بالله

Etrafında iç, orta ve dış daireler içinde: محمد رسول الله ارسله بالهدى

3.2 gr. 24 mm.

.... الخ.

5. El-Muktedir billah ebul-Fazl Ca'fer bin Ahmed.
295-320. H (907-932. M)

7. Gümüş, Medinetül Selam, Sene 304.

Ön yüz, ortada: لا اله الا
الله وحده
لا شريك له

Etrafında, içte: بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة السلام سنة اربع وثلثائة.
Etrafında, dışta: لله الامر من قبل الخ.

Arka yüz, ortada: لله
محمد
رسول
الله
المقتدر بالله

Etrafında iç daire dışında: محمد رسول الله ارسله بالهدى ... الخ.
3.9 gr. 25 mm.

8. Gümüş, Medinetül Selam, Sene 309.

Ön yüz, ortada: لا اله الا
الله وحده
لا شريك له
ابو العباس بن
امير المؤمنين

Etrafında, İçte: بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة السلام سنة تسع وثلثائة.
Etrafında, dışta: لله الامر من قبل الخ.

Arka yüz, ortada: لله
محمد
رسول
الله
المقتدر بالله

Etrafında: محمد رسول الله ارسله بالهدى الخ.
2.9 gr. 26 mm.

9. Gümüş, Tarsus, Sene 320.

Ön yüz, ortada: لا اله الا
الله وحده
لاشريكه
ابو العباس بن
امير المؤمنين

Etrafında, İçte: بسم الله ضرب هذا الدرهم بطرسوس سنة عشرين وثلثائة.
Etrafında, dışta: لله الامر من قبلالخ.

Arka yüz, ortada: لله
محمد
رسول
الله
المقتدر بالله
عميد الدولة

Etrafında: محمد رسول الله ارسله بالهدى..... الخ.
4.1 gr. 24 mm.

6. Ebu Mansur Muhammed el-Kahir Billah
320-322. H (932-934. M)

10. Gümüş, Medinetül Selam, Sene 321.

Ön yüz, ortada: لا اله الا
الله وحده
لاشريكه
ابو القاسم بن
امير المؤمنين

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة السلام سنة احدى وعشرين
وثلثائة.

Etrafında, dışta: لله الامر من قبلالخ.

Etrafında orta ve dış daire arasında: لله الامر من قبل الخ.

Arka yüz, ortada daire içinde: لله

محمد

رسول الله

الراضي بالله

Etrafında, orta ve dış daire içinde: الخ. محمد رسول الله ارسله بالهدى.... الخ.

3.2 gr. 27 mm.

13. Gümüş, Medinetül Selam, Sene 327.

Ön yüz, ortada: لا اله الا

الله وحده

لاشريكه

ابو الفضل بن

امير المؤمنين

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة السلام سنة سبع وعشرين وثلثمائة.

Etrafında, dışta: لله الامر من قبل ... الخ.

Arka yüz, ortada: لله

محمد

رسول

الله

الراضي بالله

Etrafında iç ve dış daire içinde: الخ. محمد رسول الله ارسله بالهدى ... الخ.

3.4 gr. 25 mm.

14. Gümüş, Medinetül Selam, Sene 328.

Ön yüz, ortada: لا اله الا

الله وحده

لاشريكه

ابو الفضل بن

امير المؤمنين

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة السلام سنة ثمان وعشرين وثلثمائة.

Etrafında, dışta: لله الامر من قبل الخ.

Arka yüz, ortada:

الله
محمد
رسول
الله
الراضي بالله

Etrafında, iç ve dış daire arasında: محمد رسول الله ارسله بالهدى.... الخ.
2.8 gr. 25 mm.

15. Gümüş, Semerkand, Sene 329.

Ön yüz, ortada:

لا اله الا
الله وحده
لا شريك له
ء

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بسمرقند سنة تسع وعشرين وثلاثمائة.

Etrafında, dışta: [الله الامر] من قبل ... الخ.

Arka yüz, ortada:

الله
محمد
رسول
الله
الراضي بالله
[جبريل بن اسعد]

Etrafında iç ve dış daire içinde: محمد رسول الله ارسله بالهدى ... الخ.
5 gr. 26 mm.

16. Gümüş, Medinetül Selam, Sene?.

Ön yüz, ortada:

No. 12 gibidir.

Etrafında:

بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة السلام....

Etrafında, dışta:

الله الامر من قبل الخ.

Arka yüz, ortada:

الله
محمد
رسول
الله
الراضي بالله
د

Etrafında, iç ize çift daire dışında: محمد رسول الله ارسله بالهدى.... الخ.
2.7 gr. 26 mm.

8. Ebul Kasım Abdullah el-Mustekfi Billah.

333-334. H (944-945. M)

17. Gümüş, Medinetül Selam, Sene 333.

Ön yüz, ortada: لا اله الا
الله وحده
لا شريكه
المظفر
ابو الوفا

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة السلام سنة ثلث وثلثين وثلثمائة.

Etrafında, dışta: لله الامر من قبل الخ.

Arka yüz, ortada: الله
محمد
رسول الله
صل الله عليه
المستكفي بالله
الخليفة

Etrafında: محمد رسول الله ارسله بالهدى ... الخ.

2.8 gr. 21x23 mm.

Samaniler

Ahmed bin İsmail

295-301. H (907-913. M)

18. Gümüş, ?, Sene 299.

Ön yüz, ortada daire içinde: لا اله الا
الله وحده
لا شريكه
ابونصر

Etrafında: بسم الله ضرب هذا الدرهم [...] سنة تسع وتسعين ومائتين.

Etrafında, dışta: لله الامر من قبل ... الخ.

Arka yüz, ortada: الله
محمد
رسول الله
المقتدر بالله
احمد بن اسمعيل

Etrafında: محمد رسول الله ارسله بالهدى الخ.

2.9 gr. 29.5 mm.

Hamdaniler

Nasır el-devle ebu Muhammed Hasan ve Seyf el-devle ebul-Hasan Ali.
317-394. H (929-1003. M)

19. Gümüş, ?, ?,

Ön yüz, ortada: لا اله الا الله

وحده

لاشريكه

سيف الدولة

ابو الحسن

Etrafında yazılar okunamadı.

Arka yüz, ortada: [الله]

محمد رسول الله

صل الله عليه وسلم

المطيع لله

ناصر الدولة

ابو محمد

Etrafındaki yazılar okunamadı.

3.7 gr. 24 mm.

20. Gümüş, Medinetül Selam, Sene 331.

Ön yüz, ortada: لا اله الا

الله وحده

لاشريكه

ابو منصور بن

امير المؤمنين

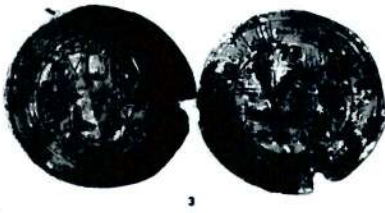
سيف الدولة

ابو الحسن

Etrafında, İçte: بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدينة السلام سنة احد وثلثين
وثلثائة.

Definemiz Toplu halde

4

5

6

7

8

9

10

11

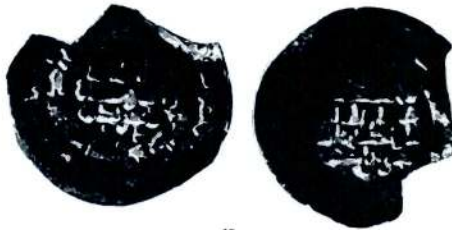
12

13

14

15

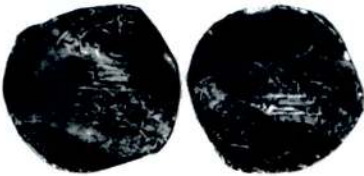

16

17

18

19

20

21

22

22. Gümüş, Bi-Muhammediye, Sene 336.

Ön yüz, ortada:

No. 21 gibidir.

Etrafında, İçte: بسم الله ضرب هذا الدرهم بمحمدية سنة ست وثلثين وثلثائة .

Etrafında, dışta:

الله الامر من قبل ... الخ

Arka yüz, ortada:

No. 21 gibidir.

Etrafında:

محمد رسول الله ارسله بالهدى الخ.

4.2 gr. 23 mm.

